

*Михајло Фејса**
Филозофски факултет, Нови Сад

СПРОВОЂЕЊЕ ИНФАМНОГ ПЛАНА МЕРА ЗА РЕШЕЊЕ ПРОБЛЕМА РУСИНА-УКРАЈИНАЦА У СРБИЈИ**

Сажетак

Иако је Комисија за елиминацију расне дискриминације (CERD), још 2006. године изразила „забринутост због одсуства официјелног признавања русинске националне мањине упркос њеним посебним етничким карактеристикама”, Украјина до данас није признала Русине као националну мањину. За разлику од свих држава света у којима живе Русини, само Украјина се још увек држи свог Плана мера за решење проблема Русина-Украјинаца из 1996. године којим се, између осталог, налаже Националној академији наука Украјине и Министарству образовања Украјине (а отуд и Амбасади Украјине у Србији) да „реализују школски систем са постепеним широким развијањем етничких, лингвистичких, културних и политичких аспеката историје Русина-Украјинаца Закарпатја као недељивога, историјског дела украјинског етноса.” Русинске организације (првенствено Матица Русинска и КПД ДОК) континуирано објашњавају намеру и политичку манипулацију Савеза Русина Украјинаца Србије (СРУС) и очекују од својих државних власти да се са становишта чувара уставних решења, с позивом на Повељу ОУН и релевантне међународне конвенције јавно дистанцирају у односу на активност Украјине и деловање

* mihajlo.fejsa@ff.uns.ac.rs

** Рад је настао као резултат пројеката *Језици и културе у времену и простору* (који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије) и *Истраживање, опис и анализа акредитоване литературе Одсека за русинистику и њена дигитализација* (који финансира Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност) поводом 25-годишњице доношења Плана мера за решење проблема Украјинаца-русина 1996. године.

СРУС-а, кога подржава. Аутор у раду указује на неколико актуелних случајева примене дотичног инфамног плана.

Кључне речи: украјинизација, Русини, Руснаки, Русини-Украјинци, националне мањине, људска права.

УВОД

После протеривања Турака из Војводине Бачка, Срем и Банат су биле ретко насељене области и Дворска комора (уред Угарске) је у ове крајеве доводила као колонисте Немце, Русине и Словаке. Немци су долазили из Немачког царства, а Русини и Словаци су се само премештали унутар Угарске (Gavrilović 1977, 153).

Први Русини су се организовано доселили у Крстур 1751. и у Куцуру 1763. из североисточних угарских жупанија; већина тих жупанија су данас у источној Словачкој, а остале у Мађарској, Украјини и Румунији (Fejса 2000, 276–277; Фејса 2010, 12–13).

У Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (1919) Русинима је дозвољено формирати националне, културне институције на основу колективних права свих националних мањина. То је био догађај од значаја највишег степена који је трасирао пут њиховог националног и културног развоја (Хорњак 2006, 26; Горњак 2010, 193). На оснивачкој седници, 2. јула 1919. године у Новом Саду, русинска национална заједница решила је да издигне свој народни језик (не руски или украјински) на ниво књижевног језика. Прва културно-просветна организација донела је одлуку да се њен свакодневни говор користи у образовању, културном животу и штампи. Ова одлука била је базирана на чињеници да су књиге религиозног и књижевног карактера већ биле објављиване на том језику (Medješi 1993, 146).

Аутономна Покрајина Војводина стекла је увећана самоуправна права према Уставу из 1974. године, који је Војводину дефинисао као један од субјеката југословенске федерације. Пет народа Војводине стекло је статус официјелних народности – Срби, Мађари, Румуни, Словаци и Русини. Русински језик је постао један од пет службених језика Аутономне Покрајине Војводине. Први пут постало је могуће користити русински језик у суду, у канцеларијама, на јавних натписима итд. Преводиоцима за русински језик обезбеђен је посао у општинама где је значајан број чланова русинске националне мањине (Фејса 2010, 17).

РЕВОЛУЦИОНАРНЕ ПРОМЕНЕ У КАРПАТСКОМ АРЕАЛУ И ПЛАН МЕРА ВЛАДЕ УКРАЈИНЕ

Наком револуционарних промена у Централној и Источној Европи (тј. након процеса који је започет 1989. године, а који је познат као Плишана револуција), које су карпатским Русинима донеле буђење културног идентитета, можемо рећи да Русини Србије више нису сами. Пред Русинима у Србији налазе се многе могућности за различитим заједничким пројектима. Међусобна свест и ближи контакти између војвођанских Русина (Руснака) и њихове браће у Карпатском ареалу могу у будућности помоћи свим карпатским Русинима у њиховој непрекидној борби да преживе као национална заједница.

Три деценије после Плишане револуције јасно је да карпатски Русини никада нису били потпуно избрисани из њихове постојбине. Данас, владе Словачке, Пољске, Чешке Републике, Мађарске, Румуније, Србије и Хрватске признају карпатске Русине за националну мањину. У Мађарској данас постоје 32 заједнице у којима Русини имају своју сопствену мањинску самоуправу. У Румунији Русини имају свог посланика, који у Народном парламенту у Букурешту заступа искључиво русинске културне и грађанске интересе (Magocsi 2006, 109). Све поменуте земље регистровале су Русине у њиховим извештајима са последњих пописа, само влада Украјине одбија да призна карпатске Русине за националну мањину. Према службеним подацима има 10.000 Русина у Закарпатској области Украјине, и поред последица совјетске политике, која је била најјача у Украјини, где се карпатски Русини официјелно сматрају субетносом украјинске нације.

Да би зауставио буђење русинског идентитета, које је четири деценије потискивано административно и етноцидно, Државни савет Украјине 1996. године доноси Плана мера за решавање проблема Украјинци-Русини (Достал 2010, 211; Фејса 2010, 47–48). У Плану је наложено свим украјинским организацијама, као и члановима Националне академије наука и уметности изван граница Украјине (читати: првенствено Микулашу Мушинки у Словачкој и Јулијану Тамашу у Србији, који су само годину дана након доношења Плана изабрани за иностране чланове Националне академије наука и уметности Украјине у Кијеву), да дају што конкретнији допринос „разрешењу русинског питања” на начин на који то изискује инфамни План, а који се може свести на следеће флоскуле: 1. да Русина нема као Русина, већ да су они субетнос украјинске нације,

2. да језик Русина и није језик, него дијалекат украјинског језика.

Издвајамо чланове који се најдиректније тичу украјинизације Русина у Србији:

Члан 6. Плана мера за решење проблема питања Русини-Украјинци гласи:

„Реализовати школски систем-поступак са постепеним широким развијањем етничких, лингвистичких, културних и политичких аспеката историје Русина-Украјинаца Закарпатја као недељивог, историјског дела украјинског етноса.

Национална академија наука Украјине,
Министарство образовања Украјине.”

Члан 8. Плана гласи:

„Изградити систем идеолошке, кадровске и културне помоћи украјинским и проукрајинским организацијама у Источној Словачкој, Мађарској, Румунији, Југославији и Пољској у сфери својих компетенција.

Министарство спољашњих дела Украјине,
Владин уред за питања националних мањина и емиграцију,
Министарство културе и уметности Украјине,
Министарство информисања Украјине,
Друштво Украјина.”

Члан 9. Плана гласи:

„На Закарпатју обезбедити масовну дистрибуцију информативних и пропагандних материјала у којима се највећи акценат ставља на то да је тај регион традиционално и историјски украјинска земља, а становници Украјинци – саставни и недељиви део украјинског народа.

Министарство информисања Украјине,
Веће за ТВ и радио Украјине”.

Михајло Фејса је у више наврата писао о инфамном Плану мера у све публикације једине новинско-издавачке установе Русина у Србији, али уредници (Микола М. Цап и Микола Шанта) нису налазили потребу да их објаве. За уреднике је то једноставно табу-тема. Последњих 5-6 година делове тих радова Фејса објављује на друштвеним мрежама, где не постоји украјинизаторска цензура. Користећи термин *украјинизаторски*, односно кованицу *украјинизатор*, аутор ових редака уводи и јасну семантичку разлику у до данас често нејасно употребљиване именице *украјинофил* и *украјиниста*. Пошто *фил* има везе са глаголом „волети“, термин *украјинофил* подразумева сваку особу која воли Украјину – у најпозитивнијем смислу (без доношења било какве штете некоме);

украјиниста је научник који се занима нечим везаним за Украјину (лингвиста, литерата, етнолог, историчар и др.); *украјинизатор* је, попут колонизатора, особа која, у овом случају, уништава културу Русина и факсификује његову историју ради своје користи, и поред тога што зна да се на несрећи другог не гради срећа.

О Русинима у Србији и њиховом језику писали су и српски аутори. Митар Пешикан је посветио велику пажњу структуралним карактеристикама русинског гласовног система и закључио да „русинска савремена фонетика има јасну логику једног доследног система, коју у принципу можемо сматрати стабилном, а не системом у превирању, мењању, флукуацији” (Пешикан 1980, 10). Он је у односу на прасловенски језик у русинском језику уочио и неколико језичких појава које су доживеле измене у другим словенским језицима а у русинском језику се чувају (сугласничке групе *tl и *dl се у русинском језику задржавају као *тл* и *дл*, нпр. *мидло*, *шидло*, *ковадло*; *плетла*, *кладли*, *ведли*; сугласничке групе *kv и *gv се чувају испред самогласника предњег реда *ѣ*, нпр. *квет*, *квице*, *гвиздочка*) (видети Пешикан 1980, 22–23).

У оквиру *Годишњака Друштва историчара САП Војводине* 1977. године истичу се радови Славка Гавриловића („Русини у Бачкој и Срему од средине XVIII до средине XIX века”) и Николе Гаћеше („Русини између два светска рата”). Украјинизацији Русина највећу пажњу посвећују Зоран Милошевић („Русини у Србији: прилог проучавању русинске политике у Србији”, 2009) и Момчило Суботић („Русини и Украјинци у Војводини”, 2018).

Суботић (2009, 51), између осталог пише: „У комунистичкој Југославији, на првом попису становништва 1948. године уведена је јединствена рубрика *Русин-Украјинац*. У складу са марксистичком, комунистичком идеологијом и пријатељским односима Југославије и Совјетског Савеза, у чијем је саставу Украјинска ССР, био је то почетак процеса украјинизације Русина”. Можемо да се сложимо да увођење јединствене рубрике *Русин-Украјинац* представља велики успех украјинизације и украјинизатора, али украјинизација је започела неколико деценија пре. Њу је почело руководство Русинског народног просветног друштва, одн. руководство прве организације Русина (основане 1919. године), крајем друге и почетком треће деценије 20. века, што у суштини представља одјек резолуције Конгреса Коминтерне у Москви 1924. године (Magocsi 1996, 31–33; Тамаш 1988, 341).

Овај период Јулијан Рамач сагледава са: „Наши су тадашњи културни предводници у Угарској Руси, која је до Првог светског

рата била под Аустро-Угарском, знали само за *Русине* и *русински језик*, а изван граница Угарске Руси знали су само за *Русе* (‘Москаље’) и *Русију*. После Првог светског рата и Октобарске револуције украјинска нација је била и службено призната у новоствореном Совјетском Савезу (највећи део Угарске Руси између Првог и Другог светског рата је потпао под Пољску)” (Рамач 2002, 554). Терминологију, базирану на политичкој одлуци Коминтерне, све више је почело да прихвата РНПД, да би чак и аутор прве русинске граматике др Хавријил Костельник написао чланак о својим разлозима зашто је престао да буде Русин, односно зашто је постао Украјинац (Костельник 1975, 130–131). Овакви ставови РНПД-а довели су до оснивања још једне организације Русина – Културно-просветног савеза јужнословенских Русина 1933. године. Чланови КПСЈР „су били против везивања наше културе и традиције за украјинску, али су се зато везивали за угарскорусинску културну традицију; посебно су наглашавали да са Србима и другим југословенским народима желе гајити братске односе” (Рамач 2002, 555).

Без обзира на брисање русинског идентитета у Карпатском ареалу, Југославија/Србија је наставила да признаје постојање русинске мањине. Она је и настојала да очува све што је остварено пре, али, с друге стране, некако је збуњена чињеницом да Украјина одбија да призна постојање русинске мањине. Тек на основу објављених радова Михајла Хорњака постаје јасно да на украјинизацији данас раде две стране – украјинска држава и део бачванско-сремске самопроглашене групе „русинских интелектуалаца”, чији су ставови били формулисани у Писму 159 потписника, упућеном Покрајинском комитету СК Војводине 2. јануара 1967 (Хорњак 2006, 42; Суботић 2018, 62). Потписници су у тачки 7 тражили и: „Да за нашу народност не буду два књижевна језика. Ми мислимо да је наш књижевни језик – језик наше матичне земље Украјинске ССР. Перспектива нашег досадашњег писаног језика није у његовом даљем усавршавању, као што то предлажу они око *Руског слова*, већ у његовом постепеном и методичном одумирању као писаног говора. На тај начин би се у нашим школама постепено уводио матични украјински књижевни језик. У настојању да се овај задатак оствари, неопходно је да наши учитељи у току свог школовања савладају украјински књижевни језик у тој мери да би на њему могли излагати у основној школи. Императивно је неопходно оспособити квалификовани наставнички кадар за излагање на матичном књижевном језику и то на два начина: стипендирањем

студената у Украјинској ССР и посредством курсева украјинског језика на Славистичкој катедри Филозофског факултета у Новом Саду” (Хорњак 2006, 42–43).

Након 23 године ти исти потписници су основали Савез Русина Украјинаца Југославије у складу са Извештајем Владе Украјине који је послат Савету Европе у вези са имплементацијом Оквирне конвенције за заштиту националних мањина: „Етнографске (субетничке) групе украјинског етноса, мале с обзиром на њихов број, формиране су у Украјини услед посебности историјског развоја и географских услова. Оне су Бојки, Хуцули, Лемки (...) у западним крајевима Украјине и Литвини и Полишчуци. Велика већина представника ових етнографских група украјинског народа, посебно Бојки, Хуцули и Лемки пребивају и преко границе Украјине (Источна Словачка, Мађарска, Пољска, Савезна Република Југославија, Хрватска, Канада, Сједињене Америчке Државе) и имају релевантно држављанство тих земаља. Део представника ових етнографских група, захваљујући изолацији од процеса консолидације украјинске нације до које је дошло на територији Украјине, очували су своје старо име Русини”. Информација о етничкој и политичкој ситуацији у окружењу овог дела Украјине дата је у додатку „Субетничке групе националности Украјине”. Извештај је поднет 2. новембра 1999 (в. у Хорњак 2006: 38). Евидентно је да је суштина Извештаја основана на смерницама инфамног плана из 1996. године.

У складу са Планом, у периоду који је претходио попису становништва из 2001. године, чланови Савеза Русина и Украјинаца Југославије (основаног 1990) су инсистирали на укидању могућности за грађане Србије да се изјасне као Русини. Они су хтели само једну националну категорију – *Русин Украјинац* (без речи *и* између речи Русин и Украјинац, односно без *и* између две националне заједнице; тј. „без повлаке, без цртице”). За разлику од ранијих захтева да се врати на категорију *Русин-Украјинац*, представници Савеза су изнели очекивање да ће „југословенске власти престати да фаворизују вештачку, утопијску верзију русинског идентитета”. Наравно, требало је доста времена да русинске организације (првенствено Матица русинска, Културно-просветно друштво ДОК и Друштво за русински језик, књижевност и културу) објасне намере и политичку манипулацију Савеза *Русина Украјинаца* Србије (како су данас пререгистровани; значи, без *и* између два назива за две националне заједнице). Зоран Милошевић објашњава зашто Србија није пристала да Русини буду украјинска дијаспора. Министарство иностраних послова Србије је знало

елементарне чињенице о Русинима и њиховој националној свести и није пристало на подвале Министарства иностраних послова Украјине типа „Украјина има Русине и Украјинце као два вида своје историјске дијаспоре” (Милошевић 2009, 232).

Данас, када је Република Србија прихватила међународне стандарде у вези са националним правима мањина, политика СРУС-а (чији најдубљи корени потичу из совјетских, Стаљинових времена када је чак било забрањено да се користе називи *Русин* и *Руснак/Рушњак*) осуђена је на нестајање. Два најзначајнија међународна документа Савета Европе која је потписала наша држава су Европска повеља за регионалне и мањинске језике (коју је потписала Државна Заједница Србије и Црне Горе 2005. године) и Оквирна конвенција за заштиту националних мањина (коју је потписала Савезна Република Југославија 2001. године). Суштина ових докумената је инкорпорирана у Устав Републике Србије из 2006. године.

На својој 1785. седници (CERD/C/SR.1785), одржаној 17. августа 2006. године, Комисија за елиминацију расне дискриминације (*Committee on the Elimination of Racial Discrimination, CERD*), након разматрања седамнаестог и осамнаестог периодичног извештаја Украјине, прихватила је следећа закључна запажања. Комисија препоручује Украјини, као држави чланици, да повећа своје напоре у области наставе, образовања, културе и информација да би се изборила са предрасудама, укључујући ту и предрасуде цивилних службеника, против етничких мањина (као што су Роми), да промовише толеранцију и поштовање њихових култура и историје, и да унапреди интеркултурални дијалог међу различитим етничким групама Украјине. Члан 20 гласи: „Комисија је забринута због одсуства официјелног признавања русинске националне мањине упркос њеним посебним етничким карактеристикама.” Комисија препоручује да држава чланица размотри признавање Русина као националне мањине. Закључна примедба, члан 24, најављује да украјинска влада, између осталог, треба да ревидира своје одбијање да призна карпатске Русине у својој Закарпатској области: „Комисија препоручује да држава чланица преда свој 19. периодични извештај заједно са 20. и 21. периодичним извештајем у обједињеном извештају до 6. априла 2010. године, и да се он односи на све тачке у овим закључним запажањима.”

У Србији нема такве мањине као *Русини Украјинци* (или *Русини-Украјинци*, или *Русини Украјинци*, или *Украјинци Русини*, или *Украјинци-Русини*, или *Украјинци Русини*, дакле, нема националне

мањине/заједнице са или без црте између назива русинске и украјинске националне мањине/заједнице). С једне стране, постоји украјинска мањина, која броји око 5.000 (према последњем попису – 5.345) људи, и, с друге стране, постоји русинска мањина, која броји око 16.000 (према последњем попису – 15.905) људи. Пошто се ове, 2022. године припрема попис становништва у Србији, подсетићемо да је на првом попису у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, 1921. године, забележено 13.664 Русинки и Русина. На пописима је Србија, као и Европска унија, као и све друге земље, где Русини живе (изузев Украјине), одбацила совјетску политику. Русини у Србији, што треба нагласити, имају данас највиши ниво мањинских права, поредећи Русине у свим осталим земљама. Русини у Словачкој и Пољској (Лемки) су близу остварења истог или сличног нивоа мањинских права који имају војвођански Русини. Посебно је значајан податак да је на попису 2021. године у Словачкој забележено 90-постотно увећање броја припадница/припадника русинске националне мањине; број је са 33.482 на попису 2011. године увећан на 63.482 на попису 2021. године. Уколико би Украјина дозволила изјашњавање Русинима, очекује се и број од неколико стотина хиљада, али због коминтерновских рецидива, на следећем попису у Украјини, до овога још неће доћи. Штавише, Украјина, према Михајлу Хорњаку, чак и „извози” рецидиве и митове прошлости у Србију и креира поделе на питању „ко смо и шта смо”, што представља највећу тешкоћу у решавању актуелних проблема овдашње русинске заједнице, јер те поделе доносе туђе свађе и поделе, испљују енергију русинске заједнице, доносе пасивизацију и затварање, или „бежање” у асимилацију и, на крају, излажу припаднице/припаднике русинске националне мањине неповерењу средине у којој живе (Хорњак 2006, 65; Нормјак 2010, 198).

Ефикасно очување колективног идентитета војвођанских Русина ослања се на пуну имплементацију нових законских одредби и на став саме русинске мањине према питању очувања идентитета заједнице. Чланови СРУС-а имају задатак да пониште чврст национални став, убеђујући чланове русинске мањине да ће Украјина бити њихов заштитник, да ће решити све њихове проблеме и да све што морају да ураде је да Украјину признају за матичну земљу. Један од разлога што Русина има мање на пописима је и тај што је денационализујућа активност СРУС-а, у условима рата, сиромаштва и социјалне несигурности, дала одређеног ефекта. СРУС је Русинском календару за 1994. годину одвео у Украјину „као стипендисте Удружења Украјина око 30 студената из Југославије.

Леп број, али су се већ показали и први резултати у примењивању научног“ (Каменіцки 1994, 61). Иначе СРУС-у су „приоритет студенти који студирају хуманистичке науке: лингвистику, историју, етнографију, музику, режију, сценографију итд., јер су им потребни стручњаци ових профила за научни и културни живот” (59–60). Од тих стручњака се, наравно, очекује да истрајавају на реализацији Плана мера за решавање проблема Русини-Украјинци.

Бројне расправе и поделе у научном и културном животу Русина нису произашле из унутрашње-социјалне и културне природе већ дефинисаног и стабилизованог етничког бића овдашњих Русина, нити из стања у локалном окружењу. Све су донете споља, као последица сукоба интереса других, у којима је овдашња русинска заједница инструментализована, без могућности да на њих утиче. Искусни амбасадар СФРЈ, Михајло Хорњак, на питање зашто се Украјина оглушује о захтеве украјинских Русина и препоруке европских институција да им призна етничку посебност, културну ако већ не и територијалну аутономију и одговарајућа мањинска права одговара: „Ако се бачванско-сремски Русини, који су најдаље отишли у културном и другом развоју, у много чему узор осталим, укључујући и оне у Украјини, приклоне схватају да су ‘део украјинског народа’ – шта преостаје оним другим који су тек пре неку деценију добили могућност да обнављају своје етничко и културно наслеђе, поготово онима којима се то још увек оспорава – него да прихвате званичан став и изјасне се као Украјинци!? И решено ‘Русинско национално питање’ у Украјини, уклоњена једна од великих препрека на путу приближавања Европској Унији. На страну што, поред тога, добија своју ‘дијаспору’ у суседним земљама и легитимно право заштитника њихових права” (Хорњак 2006, 44–45).

РЕАЛИЗАЦИЈА ПЛАНА МЕРА НА ПЛАНУ НАУКЕ

Статус Русина и њиховог језика као недијалекта утврдила су на почетку 21. века углавном капитална дела Јулијана Рамача – *Грамматика русинског језика* (Рамач 2002), *Русинско-српски речник* (Рамач и др. 2010) и *Речник русинског народног језика* (Рамач 2018). Значајан допринос је у последње две деценије дао и Михајло Фејса делима *Правописни речник русинског језика* (Фејса 2017), *Правопис русинског језика* (Фејса 2019) и *Речник компјутерске терминологије* (2020), као и са око 200 научних и стручних радова представљаних на бројним научним скуповима у земљи и иностранству. У овом

контексту треба поменути и дело *Језик наш насушни* Хелене Међеши (Медеша 2008), као и сет од њене четири књиге на правописне теме (Медеша 2012, 2013, 2014, 2017). Сви релевантни русинистички лингвисти су једногласни у одређивању статуса русинског језика, па, отуд, и статуса књижевности и културе. Крећу се у оквирима русинистичке теорије.

Једино једини члан Националне академије наука и уметности Украјине у Србији, Јулијан Тамаш, иако литерата а не лингвиста, рад Рамача, Фејсе и Међешијеве „оцењујује” као рад којим су ти лингвисти нанели штету русинистици (Тамаш 2018, 425). Пошто су његови научни резултати базирани на совјетским научним резултатима с почетка 1980-их година (Тамаш 1984), Тамашу у суштини смета (у складу са Планом о решавању проблема Украјинци-Русини из 1996. године) удаљавање русинског језика, књижевности и културе уопште од статуса за који се он лично највише четири деценије фаустовски залагао. Иако је свестан да његово становиште произилази из Резолуције Конгреса Коминтерне одржаног у Москви 1924. године (Тамаш 1988), он русинску књижевност третира као део закарпатске књижевности, у склопу украјинске књижевности, не признајући Русинима самоизјашњавање као народа, ни третирање њиховог језика као језика, ни третирање њихове књижевности као књижевности. Своје становиште Тамаш није осавременио ни у верзији на русинском језику (Тамаш 1997). Уџбеницима средњошколаца којима је Тамаш аутор (а које се у суштини деценијама нису мењали) такође треба осавремењивање. Неопходно је у њих унети савремене писце с почетка 21. века, како ових у Србији тако и оних у Карпатском ареалу, о којима пише професор књижевности Универзитета у Прешову у Словачкој Валериј Пађак. О њима је почео да пише и проф. др Стеван Контантиновић, вандредни професор за русинску књижевност, али га је украјинизаторско-непотистичка групација „успешно” уклонила са Одсека за русинистику Филозофског факултета.

Тамаш је своје становиште према положају Русина експлицитно изразио за време одржавање конференције о мањинама у Србији који је организовала Српска академија наука и уметности. У објављеном апстракту свог рада, између осталог, пише: „Држава је, коначно, иако историјски неоправдано, позивајући се на грађанска права да свако буде оно што хоће, поделила Русине и Украјинце на две мањинске заједнице” (Тамаш 2005, 35). Замерању Тамаша држави да раздваја Русине од Украјинаца посвећује пажњу и Зоран Милошевић, и, узимајући у обзир 1. да је Тамаш деценијски шеф

уникатног Одсека за русинистику („која је расадник украјинштине међу српским Русинима”); 2. да Тамаш неће да разуме да Русини имају у Европи само једну гимназију коју финансира Србија; 3. да је положај вредновања мањинске проблематике на русинском језику на листи научних часописа исти као и положај вредновања већинске проблематике на српском језику и да су за то криви глобализацијски процеси; 4. да Тамаш дрско и тешко оптужује државу („источна деспотија”, „ригидна држава”), с правом закључује да, очигледно, Тамаш није ни објективан ни добронамеран човек (Милошевић 2009, 228–231).

Док Тамаш на конференцију у САНУ није ни дошао (али није пропустио да чланове САНУ етикетира са „кабадахије из САНУ”), аутор ових редака је учествовао на тој конференцији и у свом реферату указао на полуистине и нетачности Тамашевих навода у *Књизи резимеа*, поготово оних који се односе на наводну огромну угроженост Русина, и истакао да су Русини у суштини угрожени од оних који их не признају, а то су пре свега Русини украјинске свести (Фејса 2005, 36). Један од сагледаних цитата био је и Тамашев текст објављен на енглеском језику у зборнику радова са конференције организоване поводом 250-годишњице досељења Русина у Бачку. Тамаш је том приликом написао (иако о томе на конференцији није говорио):

“During the recent years I have had a lot of polemics with professor Paul Robert Magocsi and his followers; the polemics concerning the cultural and national identity of the Ruthenians in the Middle of Europe. The base of my disagreement is as follows: Professor Magocsi considers that Ruthenians are distinct (detached) people (1), that they should be given the status (rank) of a nation (2) and their own national state (3). The starting point of the Ruthenian identity, professor Magocsi bases upon anti-u(!)krainian phobia (4) which, in my opinion, has no roots in history (5) and not in science as well (6), and it is not in general interest of Ruthenians (7) and Ukrainians (8). In my opinion, Ruthenians are part of the Ukrainian nation (9), with their regional cultural and national identity (10). Here I make distinction between ethnical and political Ruthenianism (11). I think that prof. Magocsi’s conception is political but not scientific one (12), and that his ideas have failed to explain (to solve) the question of the Ruthenian language (13). I’m deeply convinced that it is not possible to create, to make Ruthenian national literary language on ground of (artificial) meta-languages (14) and it is even less possible to do it in somebody’s study-room (15) or by somebody’s pure intention (16). If it would be possible, Slav-Serbian (slavjano-serbski), then Iliric

languages (old Balkan languages) or K(!)arpatho-Russian (!) languages would be today still living and spoken languages (17). But we know that they are dead languages of many literary monuments (18). At last, why nobody writes poetry in Esperanto (19) in spite of the fact that many writers translate literary works into it (20)” (Тамаш 1996, 335–336).

Најмање 20 места у наведеном цитату заслужују коментар. (1) Да су карпатски Русини посебан народ не сматра то само канадски академик, већ и неколико десетина организација Русина које постоје у свету. (2) Колико је мени познато, професор Магочи истиче формирање националног идентитета, а све русинске организације истичу да су Карпатски Русини један народ и да им је неопходан статус националне мањине/заједнице, (3) а не статус нације у смислу у ком се импутира, у смислу да тај народ мора имати своју посебну, властиту државу, за што би требало цепати границе неколико држава. Док је, с једне стране, проф. Магочи у више наврата експлицитно писао о бездржавним народима, с друге стране, Влада Украјине доноси План мера за решавање проблема Украјинци-Русини, који представља комплекс противуставних мера за етноликвидацију Русина у Закарпатској области Украјине, као и за гушење русинства за границама Украјине, што представља мешање у унутрашње ствари других држава (Суљак 2010, 41; Паук 2010, 259–262). Према инфамном Плану дужност чланова украјинских организација, што значи и Савеза Русина (без *и* између) Украјинаца Србије, који су избрисали то, како га називају, „одиозно *и* које њих катастрофално дели” (Ляхович 2003, 506) да „свим средствима” реше проблем Русина на начин на који то налаже План мера за решавање проблема Украјинци-Русини (Фејса 2010, 175–178). У том контексту говори/пише се о Русинима као о „субетносу украјинског народа”, „украјинској дијаспори” или о „етнографској групи” (Хорњак 2006, 41–43). (4) О антиукрајинској фобији може бити говора само ако се то односи на Русине карпатског ареала којима је „преко ноћи” у школе, против њихове воље, уведен украјински језик (нпр. само у Словачкој у 265 школа 1952. године), значи, само ако се то односи на Русине који су четири деценије трпели тешку пресију стаљинизма; о фобији код бачко-сремских Русина тешко да може бити говора (с малим изузецима код оних који су били сведоци потписа 159 особа, које су такође тражиле административну замену руралног русинског бољим, лепшим, књижевним украјинским, или који су упознати са „прекрштавањем” Русина у Украјинце нпр. у *Географској монографији Општинe Врбас*). (5) И те како има корена у историји. Све до Великооктобарске победе комунизма. (6) Претходно важи

и за науку. (7, 8) Сасвим тачно. Таква квазитумачења само наносе штету и једном и другом народу, и Русинима и Украјинцима, које првенствено спаја Грkokатоличка црква. (9, 10) Сасвим тачно, под условом да је нагласак на „In my opinion” и ако се чита „I am a part of Ukrainian nation”. Нико никоме не брани самоопредељивање. Свако може да буде шта хоће, ако му то одговара, као што је аутору цитираног дела у неколико наврата одговарало и да се јавно изјасни као „Украјинац русинске мајке”, или нешто слично. Према међународним документима, свако има право на своје национално опредељење, као што га имају и његови следбеници из Савеза Русина (без и између) Украјинаца Србије. Ту катастрофалну деобу је, сетимо се, на катастрофалан начин решио совјетски, комунистички склоп мишљења административним решењем, које је по њима идеално, а које уопште није ни требало мењати у Карпатском ареалу. Совјетско административно „решење”, по њима, треба применити и на Русине у Војводини (који, узгред, представљају историјску грешку, чији је језик „анахрона и реакционарна појава” (Кочиш 1978, 22). „Решење” Јосипа Висарионовича Стаљина рефлектује се и на русинску књижевност. Отуд, нпр. књижевник Михајло Ковач оцењује да је народ „на делу украјинске земље која се налази између Горње Тисе и леђа планина Карпата (...) присаједињен својој матичној земљи Совјетској Украјини” (Ковач 1979, 5). На конференцији посвећеној 250-годишњици досељења Русина у Бачку средином 18. века, Ковач је професоре Александра Дуличенка и Пола Роберта Магочија назвао неправим пријатељима, а младе Русине који раде на *Српско-русинском речнику* и *Русинско-српском речнику* оптужио за саучесништво у асимилацији Русина у Србе и сл. Просто је несхватљиво зашто право на самоопредељење, према међународним конвенцијама, „Русини са русинском свешћу” широкогрудно дозвољавају „Русинима украјинске свести”, а „Русини украјинске свести” то право оспоравају „Русинима русинске свести” (поготово је то у драстичној форми заступљено у Карпатском ареалу, што је у *Славистици*, научном часопису Филолошког факултета у Београду, пласирао и Виктор Мојсијенко; у Србији се то у најгорем облику читава у спутавању права и слобода на јавну реч, односно на јавно стручно и научно испољавање ставова у писаном облику, па је нпр. Михајлу Фејси онемогућено да у *Славистици* објави реаговање на неистине и флоскуле изнете у квазинаучној критици зборника посвећеном микројезицима у Славији у коме је Фејса аргументовано опвргао неколико априорних ставова, нпр. да су војвођански Русини потомци украјинских досељеника, да

је бачванско-сремски русински језик настао на основу структуре украјинског језика и сл.; Мойсиенко 2018, 287). Што се пак тиче тачака 10–13 које се односе на колективитет са русинском свешћу, неопходно је на енглеском рећи следеће: а) *Ruthenians have never been Ukrainians*; б) *It may be said that Ruthenians are part of existing Rusyn nationality*; с) *both Ruthenians and Ukrainians, as well as Russians and White Russians, are parts of an old Rusyn (Rus') nation*). Видети и коментаре 2–6. (13) Професор Магочи је дао конструктивно и практично решење које је засад кулминирало објављивањем изузетно значајног зборника *Русински језик* (Magocsi 2004) који обухвата русинске варијанте Закарпатске области Украјине (Игор Керча), Прешовске области Словачке (Васиљ Јабур, Ана Плишкова), Лемковине Пољске (Хенрик Фонтанскиј, Олена Дуц-Фажфер), Мађарске (Гергеј Бенедек), Војводине (Јулијан Рамач, Михајло Фејса), Америке (Павел Роберт Магочиј). Колико је мени познато, Тамаш (14–20) није дао на решавању питања русинског језика апсолутно ништа ново. Он у суштини не схвата *European Charter for Regional or Minority Languages* која изискује да свака држава потписница темељи своју политику, законодавство и праксу, између осталих циљева и начела, и на “the recognition of the regional or minority languages as an expression of cultural wealth”, “the need for resolute action to promote regional or minority languages in order to safeguard them” и “the maintenance and development of links (...) between the groups using a regional and minority language.”

У ширем контексту Тамаш је највидљивији експонент украјинске спољашње политике (заједно са украјинским амбасадором) који са места шефа Катедре за русински језик и књижевност / Одсека за русинистику (1981–2015) више развија украјинистичку димензију Одсека за русинистику уместо, што би било логично, русинистичку. Поред тога што је Тамаш постао члан НАНУ непосредно по доношењу инфамног Плана за мере решења проблема Русини-Украјинци (1997), он је због својих (не)дела добио и орден за консолидовање украјинства и почасни докторат Ужгородског факултета, што ниједном „Украјинцу-Русину” није пошло за руком. Он је највећи део својих књига објавио у Новинско-издавачкој установи Руске слово, уз помоћ СРУС активиста Миколе Цапа и Миколе Шанте.

То чини и дугогодишњи заменик шефа Јулијана Тамаша, Јанко Рамач, од 2015. године, када је Тамаш отишао у пензију. Тамашев наследник Јанко Рамач, историчар, такође делује са позиција СРУС-а, у складу са инфамним Планом мера о решењу проблема

Русини-Украјинци. У функцији однорађивања Рамач је нпр. објавио монографију о Русинима од досељења у Бачку до 1918. године у којој на самом почетку наглашава да Русине третира за део украјинског народа. „Русине на Закарпатју, у Галицији, и Русине у Јужној Угарској у овој студији се третира као део украјинског народа” (Рамач 2007, 23), иако такав његов априорни приступ са историографске тачке нема смисла. Из обрађиваног периода не постоји ниједан примарни историографски документ у коме би Русини били третираны као Украјинци. То је, као што смо већ истицали, директна последица Резолуције Конгреса Коминтерне из 1924. године, која је инкорпорирана и инфамни План из 1996. године.

Заједнички именитељ СРУС-оваца је фалсификовање историје. Они су нпр. рукопис Љубомира Белеја објавили чак два пута у целини – једном као студију, једном као монографију. Други пут је Издавачко одељење НИУ Руске слово Миколe Шанте уложило ороман труд да преведе са украјинског на русински дотични рукопис и да га помпезно објави као монографију. За СРУС-овце је најзначајније што су уз историјски назив Рус, прве историјске државе приписали новокомпоноване синтагме Рус-Украјина (Белеј 2015, 193) и/или Украјина-Рус (видети Белеј 2015, 209), што ће, наравно, чланови СРУС-а цитирати и рецитирати и рециклирати цитате, да би дали свој допринос реализацији инфамног Плана. Треба напоменути да је Јанко Рамач и председник Комисије за науку часописа Шветлосц Миколe Цапа (шогора Миколe Шанте) НИУ Руске слово.

Најновије потраживање научних часописа, које се односи на анонимно рецензирање научних радова, СРУС-овци „маестрално” злоупотребљавају. Тако је аутор ових редака само у периоду од годину дана онемогућен да објави три научна рада. Један научни рад, који је посвећен најновијем правопису русинског језика проф. др Михајла Фејсе, Јанко Рамач је непосредно пред штампањем искључио из садржаја 4. броја научног часописа *Русинистичке студије / Ruthenian Studies* Одсека за русинистику. Други рад који за тему има поређење хроматске терминологије у русинском и српском језику, а који је претходно изложен и похваљен на међународној конференцији Полислав 2020., добио је негативну оцену, на шта се проф. др Михајла Фејса жалио Уредништву зборника радова са Конференције 2020 *Полислав*. У Жалби, између осталог пише:

„Узимајући у обзир све наведено, не прихватам препоруку аутора да тражим ‘солидан корпус’, јер сматрам да је и овај

довољно солидан. Бачко-сремски русински нема бољи корпус, а овај је, понављам изграђен, на најширој могућој грађи закључно са 2005. годином. Корпус, и овакав какав је, омогућава релевантне и аргументоване закључке рада. Те закључке не могу да оспоре паушални коментари Негативног рецензента. Дакле, немам намеру да прерађујем истраживање, али имам жељу да још један или два рецензента оцене мој рад. И, уколико не буде из групације која русински језик као језик не признаје уопште, баш као што не признаје ни Русине (одакле и потичу анимозитетни и цинички коментари), тврдим да ће рад бити позитивно оцењен (баш као и од Позитивног рецензента) и препоручен за објављивање без потребе за креирањем потпуно новог, ‘солидног’ корпуса. То ми се недавно први пут десило када сам рад под насловом „Деклинације именица у бачко-сремској и прешовској варијанти русинског језика” понуђен за објављивање у *Зборнику за језике и књижевности* Филозофског факултета (М52), не желећи да отприлике сличне приговоре у вези са ‘одабраним методолошким поступком’ прихватим, рад сам објавио у Међународном зборнику Универзитета у Прешову у Словачкој (М14) – без измене запете! Библиографска јединица гласи: Фејса, Михајло. 2018. «Меновницьки деклинації у бачко-сримскей и прешовскей вариянти русинского языка.» У: К. Копорова ред. *20 років високошкольскої русиністики на Словачії / 20 rokov vysokoškolskej rusinistiky na Slovensku*. Пряшів: Пряшівска універзіта в Пряшові – Центр язиків і культур народностных меншын – Інститут русинського языка і культури, 188–204. ISBN: 978-80-555-2081-0.

Тачност мојих речи се може проверити у архиви *Зборника за језике и књижевности Филозофског факултета*, а допис са негативном рецензијом прилажем у прилогу. Иако би и овај рецензент волео да повучем рад, ја то овај пут немам намеру да учиним. Нећу дозволити да они који не признају русински ликују и овом приликом. Стога, молим Уредништво *Полислава* да ми омогући треће мишљење.“

Трећи рад, који представља реаговање на поменуте флоскуле Виктора Мојсијенка (члана НАНУ), прво је враћен на избацивање наводно увредљивих делова, а након тога, иако је тражено и учињено, некоректно одбачен. Редакција научног часописа *Славистика* (одн. главна уредница Људмила Поповић, шефица Катедре за украјински језик и књижевност на Филолошком факултету у Београду, са којом се Јанко Рамач мења у нестручном држању часова/курсева – Људмила Поповић држи курсеве из русинске књижевности на

Одсеку за русинистику Филозофског факултета у Новом Саду, за шта је некомпетентна, а Јанко Рамач држи курсеве из украјинске књижевности на Катедри за украјински језик Филолошког факултета у Београду, за шта је такође некомпетентан) накнадно се сетила новог разлога/изговора и у е-писму послала максимално кратак одговор: „Критички осврт није укључен јер немамо рубрику за полемику.”

ЗАКЉУЧАК

Нестанком Совјетског савеза у свим земљама Карпатског ареала, изузев у Украјини, Русинима је признат њихов национални и језички идентитет. То се односи на Пољску, Словачку, Мађарску, Чешку, Русију, Румунију, Молдавију, Хрватску и Србију. Ни у једној од поменутих земаља немају такав статус какав имају војвођански Русини (Суботић 2018, 54). Пошто Русини имају пропорционално велики број интелектуалаца (видети Суботић 2018, 50), они могу да се успешно одупру Плану мера за решење проблема Русини-Украјинци (1996) и у коначној инстанци онемогуће активисте СРУС-а, који, уз свесрдну инострану подршку преко Амбасаде Украјине, настоје да Русине преточе у Украјинце, а њихов језик прогласе за дијалекат украјинског језика.

И поред значајног успеха СРУС-а у ратној, последњој деценији 20. века и у првој деценији 21. века, совјетска идеологија је и у Украјини осуђена на пропаст. Михајло Хорњак је добро приметио да, уколико Украјина заиста буде хтела у Европску заједницу, мораће да потписане међународне документе и испоштује, тј. мораће да призна и Русине и њихов језик у својој Закарпатској области (Хорњак 2006, 30, 67). То значи да ће случајева попут оних о којима је било говора у раду бити све мање.

Док је само питање времена када ће инфамни План завршити на сметлишту историје, опасност прети с друге стране. На ту опасност указује и Биљана Дражовић, анализирајући етнолингвистичку виталност русинског језика у Србији. Русини имају високу свест о свом националном идентитету и матерњем језику, као и о важности очувања традиције и језика. У борби за очувањем језика и његовим активним коришћењем русинска заједница не би смела да дозволи промену ставова према матерњем језику код младих, јер ако они почну да перципирају свој матерњи језик као отежавајућу околност и прихвате доминантни језик као једини језик економског напретка,

то ће неминовно довести до постепеног гашења русинског језика (Дражович 2018, 112–113).

РЕФЕРЕНЦЕ

- Любомир, Белей. 2015. „Словиньскъ љзыкъ: народжена та життя мертвої мови.” У *Zbornik radova Međunarodne konferencije Uticaj porodice na formiranje kreativne ličnosti*, ur. Mirjana Milankov i Julijan Tamaš, 187–308. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Досталь, М. Ю. 2010. „Борьба закарпатских русинов за свою автономию в постсоветский период.” В *Русины Карпатской Руси: Проблемные вопросы истории и современность*, ред. Эдуард А. Попов, 210–217. Новочеркасск: Лик.
- Дражович, Биљана. 2018. *Етнолингвистична виталност руског језика у Србији*. Нови Сад: Завод за културу войводянских Руснацох.
- Дуличенко, Александр Д., и Мотоки Номати, ред. 2018. *Славянская микрофилология*. Sapporo: Slavic-Eurasian Research Center, Hokkaido University.
- Каменїчки, Юлијан, ред. 1994. *Руски календар 1994*. Нови Сад: НВУ Руске слово.
- Костельник, Г. 1975. *Проза*. Нови Сад: Руске слово.
- Кочиш, Микола М. 1978. *Лингвистични роботи*. Нови Сад: Руске слово.
- Медеши, Гелена. 2008. *Јазик наш насущни*. Нови Сад: Дружтво за руски јазик, литературу и културу.
- Медеши, Гелена. 2012. *З червеним подцагнуте*. Нови Сад: Дружтво за руски јазик, литературу и културу.
- Медеши, Гелена. 2013. *З червеним прецагнуте*. Нови Сад: Дружтво за руски јазик, литературу и културу.
- Медеши, Гелена. 2014. *З червеним виправене*. Нови Сад: Дружтво за руски јазик, литературу и културу.
- Медеши, Гелена. 2017. *З червеним дописане*. Нови Сад: Дружтво за руски јазик, литературу и културу.
- Милошевић, Зоран. 2009. „Русини у Србији: прилог проучавању русинске политике у Србији.” *Политичка ревија*, 22 (4): 225–234.
- Мойсиенко, Віктор. 2018. „Микрофилологија чи діалектологија? *Славянская микрофилология*, ред. Александр Д. Дуличенко, и Мотоки Номати.” *Славистика XXII* (2): 283–288.

- Паук, В. И. 2010. „Украинский государственный 'План мероприятий по решению проблем русинов-украинцев' – спланированный геноцид русинов в XXI столетии”, 254–262. В *Русины Карпатской Руси: Проблемные вопросы истории и современность*, ред. Эдуард А. Попов. Новочеркасск: Лик.
- Рамач, Јанко. 2007. *Русини у Јужној Угарској (1745–1918)*. Нови Сад: ВАНУ.
- Рамач, Јулијан. 2002. *Грамматика русского языка*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Рамач, Јулијан, Оксана Тимко-Ѓитко, Гелена Медеша, и Михајло Фејса. 2010. *Руско-сербски словник / Русинско-српски речник*. Нови Сад: Универзитет у Новим Садзе – Филозофски факултет – Катедра за руски јазик и литературу, Завод за културу войводјанских Руснаџох.
- Суботић, Момчило. 2018. „Русини и Украјинци у Војводини”. *Политичка ревија* 56 (2): 45–70.
- Суљак, Сергеј Ђ. 2010. „Русини: уроки трагическе историје.” В *Русини Карпатске Руси: Проблемне питања историје и модерности*, ред. Едуард А. Попов, 11–48. Новочеркасск: Лик.
- Тамаш, Јулијан. 1984. *Русинска књижевност, историја и статус*. Нови Сад: Матица српска.
- Тамаш, Јулијан. 1996. „Улога Русињих у европској цивилизацији”. У: *Руснаци / Русини 1745–1995*, ред. Јулијан Тамаш, и Славко Сабо, 331–346. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства; Нови Сад: Филозофски факултет.
- Тамаш, Јулијан. 1997. *Историја руске литературе*. Београд: Завод за издавање уџбеника и наставна средства.
- Тамаш, Јулијан. 2005. „Русинска и украјинска национална мањина у Србији: синхронија и телеологија.” У *Књига резимеа са Међународног научног скупа Положај националних мањина у Србији*, САНУ, 24–26. новембра 2005, 34–35. Београд: Српска академија наука и уметности – Међунационални одбор за проучавање националних мањина и људских права.
- Фејса, Михајло. 2005. „Положај русинске националне мањине.” У *Књига резимеа са Међународног научног скупа Положај националних мањина у Србији*, САНУ, 24–26. новембра 2005, 36–38. Београд: Српска академија наука и уметности – Међунационални одбор за проучавање националних мањина и људских права.

- Фейса, Михайло, ред. 2006. *Русини/Руснаци/Ruthenians (1745–2005)*, I. Нови Сад: Филозофски факултет – Одсек за русинистику, ИК Прометеј, КПД ДОК.
- Фейса, Михайло, ред. 2009. *Русини/Руснаци/Ruthenians (1745–2005)*, II. Нови Сад: Филозофски факултет – Одсек за русинистику, ИК Прометеј, КПД ДОК.
- Фејса, Михајло. 2010. *Нова Србија и њена русинска мањина / Нова Србија и еј руска менишина / The New Serbia And Its Ruthenian Minority*. Нови Сад: ИК Прометеј, КПД ДОК, 236.
- Фейса, Михайло. 2017. *Правописни словник руског језика*. Нови Сад: Филозофски факултет – Одделене за русинистику. <<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2017/978-86-6065-419-1>>.
- Фејса, Михајло. 2018а. „Фактори опстанка русинске националне заједнице у Србији.” *Зборник Матице српске за друштвене науке* 165 (1): 17–29.
- Фейса, Михайло. 2018б. „Розвиване и досягнуца Одделене за русинистику”. В *Studium Carpato-Ruthenorum 2018: Штудиј з карпаторусинистікы*, ед. Кветосава Копорова, 144–157. Пряшів: Пряшівска універзита в Пряшові – Центер језиків і култур народностных меншын – Інштитут русиньског језика і културы. https://www.academia.edu/38435511/Studium_Carpato-Ruthenorum_2018.pdf.
- Фейса, Михайло. 2019. *Правопис руског језика*. Нови Сад: Филозофски факултет – Одделене за русинистику. <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2019/978-86-6065-520-4>.
- Хорњак, Михајло. 2006. „Бачко-сремски Русини (порекло, начин живота, положај и права, институције и организације)”. У *Русини/Руснаци/Ruthenians (1745–2005)*, I, ур. Михайло Фејса, 23–73. Нови Сад: Филозофски факултет – Одсек за русинистику, ИК Прометеј, КПД ДОК.
- Fejsa, Mihajlo. 2000. “Југославјански Русини (Руснаци) / Ruthènes de Yougoslavie / Yugoslav Rusyns (Ruthenians).” In *Multilingual European Guide of Cultural Communities and of Maisons de Pays of Europe*, ed. Marcel Meaufront, 267–278. Le Cannet: European Federation of the Maisons de Pays.
- Fejsa, Mihajlo. 2016. “The Preservation Factors of the Ruthenians in Serbia / Vojvodina.” *Studii de Stiinta si Cultura XII* 2 (45): 63–73.
- Gavrilović, Slavko. 1977. “Русини у Вачкој і Срему од средине XVIII до средине XIX века.” *Godišnjak Društva istoričara Vojvodine*, 152–215. Novi Sad: Društvo istoričara Vojvodine.

- Hornjak, Mihajlo. 2010. "Ruthenians in Vojvodina Between Disputed Past and Uncertain Future." В *Русины Карпатской Руси: Проблемные вопросы истории и современность*, ред. Эдуард А. Попов, 192–200. Новочеркасск: Лик.
- Magocsi, Paul R. 1996. "The Rusyn Language Question Revisited." In *A New Slavic Language Is Born*, ed. Paul R. Magocsi, 19–47. New York: Columbia University Press.
- Magocsi, Paul R., ed. 2004. *Русиньскый язык*. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej.
- Magocsi, Paul R. 2006. *The People From Nowhere*. Uzhorod: Valerii Padiak Publishers.
- Medješi, Ljubomir. 1993. "The Problem of Cultural Borders in the History of Ethnic Groups: The Yugoslav Rusyns." In *The Persistence of Regional Cultures: Rusyns And Ukrainians In Their Carpathian Homeland And Abroad*, ed. Paul R. Magocsi, 139–162. New York: Carpatho-Rusyn Research Center.

Mihajlo Fejsa**Faculty of Philosophy, Novi Sad*

IMPLEMENTATION OF THE INFAMOUS PLAN OF THE MEASURES FOR SOLVING THE PROBLEM OF UKRAINIANS-RUSYNS IN SERBIA

Resume

More than three decades after the Velvet Revolution (1989) it is clear that the Carpatho-Rusyns/Ruthenians were never completely wiped out from their homeland. Today, the governments of Slovakia, Poland, the Czech Republic, Hungary, Romania, Serbia, and Croatia recognize the Carpatho-Rusyns as a national minority. Only the government of Ukraine refuses to recognize the Carpatho-Rusyns as a national minority. It does not recognize Rusyn/Ruthenian national identity in Ukraine and neighbouring countries, as well as in Serbia. It even issued the Plan of the Measures for Solving the Problem of Ukrainians-Rusyns (1996) that causes partitions in regards to the issues, such as „who are we and what are we” and „are we Ruthenians/Rusnaks or Ukrainians”. Since people do not have any doubts about it, and all European countries have accepted the set of principles to safeguard the language right and cultural rights of national minorities, the Vojvodina Ruthenians expect that the last Stalinist bastion in the world will fall down soon. The Vojvodina Ruthenians expect a clear recommendation by the European bodies that Ukraine should 1. avoid further employment of the term “ethnographic/sub-ethnic group” of the Ukrainian people when speaking of the Rusyns/Ruthenians; 2. avoid defining the Rusyn/Ruthenian language as a dialect of the Ukrainian language; 3. avoid treatment of the traditional designations “Rus” and “Rusyn” as an old name for “Ukraine” and “Ukrainian”. The Framework Convention for the Protection of National Minorities should be adopted by the government of Ukraine as well and the ukrainization should be put to an end.

Keywords: ukrainization, Ruthenians, Rusyns, Ukrainians-Rusyns, national minorities, human rights. **

* mihajlo.fejsa@ff.uns.ac.rs

** Овај рад је примљен 1. јануара 2022. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 8. фебруара 2022. године.